

Kehitysyhteistyön opetus ammattikorkeakoulussa – FUAS-kokemuksia

Päätoiminen tuntiopettaja Eija Laitinen, eija.laitinen@hamk.fi

Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK) aloitti syksyllä 2009 kehitysmaaopintojen sivuaine kokonaisuuden opettamisen yhteistyössä Lahden ammattikorkeakoulun sekä Laurea- ja Metropolia-ammattikorkeakoulujen kanssa. Kehitysmaaopinnot opintokokonaisuutena ovat uusi opetuskokonaisuus kaikille mukana oleville ammattikorkeakouluille. Yhteistoteutus neljän ammattikorkeakoulun kesken oli samalla ensimmäinen yhteinen opetustoteutus ammattikorkeakoulujen talvella 2008–2009 allekirjoitettuun yhteistyösopimukseen pohjautuen. Opiskelijoita toteutuksessa on kaikista mukana olevista ammattikorkeakouluista. Syksyllä 2010 toteutus on avattu avoimen ammattikorkeakoulun tarjontaan.

Kehitysyhteistyötä ei Suomessa nykyisellään opeteta ammattikorkeakouluissa muuta kuin yksittäisinä opintojaksoina tai kokonaisuuksia, jotka voidaan sisällön perusteella väljästi tulkiten pitää alan opetuksena. HAMK ja sen yhteistyökumppanit lähtivät tähän toteutukseen, koska niillä on henkilöstössä alan osaamista ja oppilaitosten kehitysyhteistyöhanketoiminta on osoittanut, että opiskelijoilla on aiheeseen mielenkiintoa.

Kehitysyhteistyö Suomessa

Kehitysyhteistyöllä tarkoitetaan käytännön yhteistyötä, joka tähtää kehitysmaiden aseman kohentamiseen. Suomessa kehitysyhteistyötä toteutetaan sekä maa- ja aluekohtaisena yhteistyönä että monenkeskisten järjestöjen kanssa. Osa Suomen kehitysyhteistyön määrärahoista ohjautuu kehitysmaiden hyväksi Euroopan unionin kautta. Maa- ja aluekohtaista yhteistyötä täydentää suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö. Lisäksi Suomi antaa humanitaarista apua konfliktien ja luonnonkatastrofien uhreille. (Kehitysyhteistyön muodot, 2010)

Kehityspolitiikka on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kehityspolitiikalla vaikutetaan maailmanlaajuisiin ponnistuksiin köyhyyden poistamiseksi taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja luonnontaloudellisesti kestävä kehityksen avulla. Suomen kehityspolitiikan tärkein tavoite on köyhyyden poistaminen ja kestävä kehityksen edis-

täminen vuonna 2000 asetettujen vuosituhattavoitteiden mukaisesti (Suomen kehityspolitiikka 2010).

Euroopan unioni on kehitysavun, kauppavaihdon sekä suorien investointien määrän perusteella kehitysmaiden tärkein kumppani. Yli puolet kaikesta maailman kehitysavusta on lähtöisin Euroopan unionista tai sen 25 jäsenmaasta Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden yhteinen tuki kehitysmailla on lähes 50 miljardia euroa vuodessa (Suomen kehityspolitiikka Euroopan unionissa 2010). EU ja jäsenvaltiot avustavat yli 160 maata, aluetta tai järjestöä eri puolilla maailmaa. Pääperiaate EU:n kehitysavussa on, että yhteisön apu täydentää jäsenmaiden apua. Viidennes Suomen kehitysavusta ohjautuu EU:n kautta.

Suomen julkinen kehitysyhteistyön määräraha vuonna 2010 on noin 965 miljoonaa euroa. Tämä on 0,55 % bruttokansantulosta. (Kehitysyhteistyön määrärahat ja niiden käyttö, 2010). Kehitysyhteistyömäärärahojen käyttöä ohjaa vuoden 2007 kehityspoliittinen ohjelma. Sen mukaan kehityspolitiikan tärkein tavoite on köyhyyden poistaminen ja kestävän kehityksen edistäminen vuonna 2000 asetettujen vuosituhattavoitteiden mukaisesti (Kehityspoliittinen ohjelma 2007).

Osaajia kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön?

FUAS Development Studies -sivuainekokoitus koostuu kolmesta viiden opintopisteen laajuisesta opintojaksosta, joista opiskelijat saavat perustiedot opetettavasta aiheesta. Tällä osaamisella opiskelijoilla on mahdollisuus työllistyä mm. kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeisiin hankekoordinaattoreiksi.

Vuoden 2007 Kehityspoliittisen ohjelman mukaan järjestöillä on tärkeä rooli Suomen kehitysyhteistyön kokonaisuudessa (Kehityspoliittinen ohjelma 2007). Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön oli kaikkiaan noin 86 miljoonaa euroa vuonna 2009 (Kehitysyhteistyön muodot 2010).

Järjestöjen kehitysyhteistyö täydentää julkista kahdenvälistä, monenkeskistä ja EU:n kehitysyhteistyötä. Parisataa suomalaista kansalaisjärjestöä osallistuu kehitysyhteistyöhön hankkeiden toteuttajina tai kehitysviestinnän tuottajina. Suomalaisilla järjestöillä on ulkoministeriön tukemia hankkeita yli 80 kehitysmaassa. Tukea myönnetään

kumppanuusjärjestöjen kolmevuotisiin kehitysohjelmiin sekä hankekohtaisena tukena pienten ja keskisuurten järjestöjen kehitysyhteistyöhön.

Kehitysmaatietoudelle tarvetta

Ulkoministeriö teettää vuosittain selvityksen kansalaisten mielipiteistä kehitysyhteistyöstä. Vuoden 2008 (Turja ja Aho 2008, 6) selvityksen mukaan suurin osa suomalaisista pitää kehitysyhteistyötä tärkeänä. Ainoastaan 13 % piti sitä merkityksettömänä ja yhdentekeväenä. Turjan ja Ahon (2008, 9) selvityksen mukaan keskeisimmät syyt kehitysyhteistyön tärkeyteen ovat oikeudenmukaisuuden tunne ja toisaalta se, että auttamista pidetään myös velvollisuutena. Nämä syyt ovat vuodesta toiseen säilyneet samoina. Mittauksen mukaan nuoret ja koululaiset kuuluvat usein ryhmään, joka pitää kehitysapua erittäin tärkeänä.

Sekä EU:n että Suomen kehitysavun tavoitteita ohjaavat YK:n vuosituhattavoitteet (YK:n vuosituhattavoitteet, 2010). Mielipidemittauksessa 2008 (Turja ja Aho 2008, 14) selviää, että 4/5 kansalaisista ei ole kuullut näistä tavoitteista. Ne olivat keskimääräistä tutumpia korkeasti koulutetuille ja kaupungeissa asuville. Saman tutkimuksen mukaan (Turja ja Aho 2008, 22) 3/4 kansalaisista on sitä mieltä, että Suomessa on saatavana riittävästi tietoja kehitysyhteistyöstä ja kehitysmaista. Eniten lisätietoa kaivataan määrärahojen käytöstä ja kehitysmaiden ihmisten elämästä.

Suomen Plan-säätiö tutki vuonna 2006 nuorten tietämystä kehitysmaista. Tutkimuksessa selvitettiin mitä 13–17-vuotiaat nuoret tietävät kehitysmaista ja mistä he hankkivat kehitysmaita koskevan tietonsa. Johtopäätöksissään Raunio (2006, 62) toteaa, että nuorten tietämys kehitysmaista on kohtalaisen hyvä, mutta tietämys kehitysyhteistyöstä on heikompaa. "Kehitysyhteistyö"-termin selittäminen oli vaikeaa, "kehitysapu"-termi tunnettiin paremmin. Tutkimus peräänkuuluttaa keinoja lisätä nuorten kiinnostusta kehitysmaakysymyksiin ja toteaa vastauksena, että asiat olisi osattava pukea nuoria kiinnostavaan muotoon.

Kehitysmaat ammattikorkeakoulujen kumppaneina

Kansainvälisen henkilönvaihdon keskuksen (CIMO) kyselyn mukaan korkeakoulujen suosituimpia yhteistyömaita kehitysmaiksi luettavista maista ovat Aasian maista

Bangladesh, Intia, Kiina, Nepal, ja Thaimaa; Afrikan maista Etiopia, Kenia, Namibia, Sambia, Swasimaa, Tansania ja Uganda; Latalaisesta Amerikasta suosituin yhteistyömaa oli Meksiko (Raportti suomalaisten korkeakoulujen suhteista kehitysmaihin 2002, 3). Suomalaiset opiskelijat ovat hyödyntäneet näitä kontakteja harjoittelu- ja vaihto-opiskeluun. Korkeakouluilla on kiinnostusta kehittää suhteita kehitysmaihin erityisesti opiskelija-, opettaja- ja harjoitteluvaihtojen suhteen, mutta resurssit eivät ole vielä riittäviä.

Sekä yliopistoja että ammattikorkeakouluja kiinnostavat erityyppiset kehittämissuhteet ja muu asiantuntijatoiminta kehitysmaissa vaihtojen ohella, mm. kurssien ja opintojaksojen kehittäminen ko. maan tai alueen erityispiirteistä. Erityisen tärkeänä pidetään kaiken kehitysmaiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittymistä vastavuoroiseksi. Rahoituskanavien puuttuminen on kuitenkin usein estänyt hankkeiden etenemisen. (Raportti suomalaisten korkeakoulujen suhteista kehitysmaihin 2002, 7)

Rahoitus kehitysmaiden kanssa tehtävään yhteistyöhön on monesti laitosten omaa rahoitusta. Erillishankkeisiin ja projekteihin on käytetty opetus- ja kulttuuriministeriön kansainvälistämisrahoja sekä ulkoministeriön rahoitusta. EU-rahoitusta on ollut mahdollista hyödyntää tiettyjen maiden osalta (KIE-maat, IVY-maat ja Kiina).

Kansainvälisiä kehityskysymyksiä käsittelevä opetus virisi Suomen yliopistoissa jo 1970-luvulla kehitysyhteistyön vakiintumisen ja maailman epätasa-arvoisuuden tiedostamisen tahdissa ja koki määrällisen huippunsa 1980-luvulla. Tuolloin useissa – ainakin Helsingin, Turun, Tampereen ja Joensuun – yliopistoissa oli mahdollisuus opiskella jonkin tasoinen kehitysmaatutkimuksen opintokokonaisuus. 1990-luvulla kehityksmaaopeutus hiipui muualla paitsi Helsingissä, jossa opetus vakiintui kehitysmaatutkimuksen laitokseksi ja Turussa, jossa se säilyi opintokokonaisuutena. (Blomqvist, Korpela ja Sitari 2009).

Ammattikorkeakoulujen opetustarjonnassa ei ole kehitysyhteistyöopintoja pääainevaihtoehtona. Diakonia-ammattikorkeakoulun englanninkielinen Social Services -koulutusohjelma sivuaa aihetta, mutta sen pääpaino on sosiaalipalvelujen ja yhteisön kehittämisen ymmärtämisessä.

FUAS kehitysmaaopintojen tausta ja toteutus

Hämeen ammattikorkeakoulu on jo yli vuosikymmenen ajan ollut mukana kehityshankkeissa erityisesti Itä-Afrikassa yhteistyökumppaneiden kautta. HAMK on ollut mukana mm. ekokylän kehittämisessä, aluekehityshankkeessa ja kuntahallinnon osaamisen kehittämisessä. Yrityksille HAMK on tehnyt palvelututkimusta biopolttoaineista. Näiden hankkeiden kautta kehitysasiat ovat tulleet opetukseen ja opiskelijoille on ollut mahdollista tarjota vaihto-opintoja sekä harjoittelu- ja lopputyöpaikkoja kehitysmaissa.

HAMKin ulkomaille pitkään (yli 3 kk) vaihtoon lähtijöistä vuosina 2007 Afrikkaan suuntautui 5 %. Vuosina 2008 ja 2009 Afrikan maihin harjoittelija- ja opiskelijavaihtoihin lähti kumpanakin vuonna 8 % ulkomaanvaihtoihin osallistuneista. (Liikkuvuustilastoja, 2010)

Opiskelijoiden mielenkiinnosta ja opetushenkilökunnan osaamisesta heräsi syksyllä 2008 ajatus kehitysmaaopintoja sisällyttämisestä opetustarjontaan. Samaan aikaan ammattikorkeakoulu neuvotteli yhteistyöstä Metropolia-ammattikorkeakoulun, Lahden ammattikorkeakoulun ja Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa. Kehitysmaaopinnot ovat hyvin poikkitieteellisiä, eikä opintoja vielä ollut minkään yhteistyökoulun tarjonnassa, joten näin oli luontevaa lähteä rakentamaan opetusta yhdessä. Tämä mahdollisti kaikkien toimijoiden erikoisosaamisen hyödyntämisen.

Kehitysmaaopetusta tukee osaltaan myös opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistama Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia vuosille 2009–2015 (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015, 2009), joka nostaa kehitysmaat keskeiseen osaan. Korkeakoulujen kansainvälistymisellä on viisi päätavoitetta ja näistä on yksi globaalin vastuun edistäminen. Sen mukaan korkeakoulujen tulee käyttää osaamistaan ja tutkimustaan globaalien ongelmien ratkaisemiseksi ja kehitysmaiden oman osaamisen vahvistamiseen. Kehitysmaita sivuava tavoite on myös monikulttuurisen yhteiskunnan tukeminen, jossa korkeakouluja ohjataan toimimaan monikulttuurisen korkeakouluyhteisön ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi.

Yhteistoteutus neljän ammattikorkeakoulun yhteistyönä oli kaikille uusi asia. Opinnot suunniteltiin kevään 2009 aikana yhteistyöryhmässä, jossa oli edustajia kaikista oppilaitoksista.

Kokonaisuuden tavoite on antaa opiskelijoille perustiedot kehitysmaatietoudesta, kulttuurien välisestä viestinnästä ja valmentaa heitä hanketyöhön. Kokonaisuus antaa pohjan jatkaa kehitysmaaopintoja niitä tarjoavissa oppilaitoksissa Suomessa tai ulkomailla.

Sivuainekokonaisuus koostuu kolmesta viiden opintopisteen opintojaksosta: National and International Development Cooperation, Working and Communication in Developing Countries ja Development Project. Opintokokonaisuuden opetuskieli on englanti, koska opintojakso oli avoin myös englanninkielisten tutkinto-ohjelmien opiskelijoille ja koska kehitysyhteistyön työkieli on käytännössä englanti.

Opiskelijat hakevat opintoihin erillisellä hakulomakkeella. Opiskelijoiden valintaperusteena on kehitysmaakokemus ja se, kuinka opintokokonaisuus tukee omaa henkilökohtaista opetussuunnitelmaa (HOPS). Koordinaatiovastuu on Hämeen ammattikorkeakoulun kestävän kehityksen koulutusohjelmassa. Hakijoita on kumpanakin toteutusvuonna ollut noin kaksikertainen määrä opiskelupaikkoihin verrattuna. Opiskelijoita on ollut kaikista ammattikorkeakouluista ja hyvin monista eri pääaineista. Myös avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ovat syksyllä 2010 herättäneet runsaasti mielenkiintoa.

Toteutukseen osallistuvat kaikki mukana olevat ammattikorkeakoulut. Opintojaksoilla on vastuuopettajat, mutta opetukseen osallistuu kaikkien ammattikorkeakoulujen opettajia sovitun mukaisesti.

Opetus on monimuoto-opetusta, jossa verkko-opetuksen tukena ovat lähipäivät.

Kokemukset ensimmäisestä toteutuksesta

Opintojen ensimmäisestä toteutuksesta kerätyn palautteen mukaan kehitysmaaopinnot kiinnostavat opiskelijoita ja tälle toteutukselle tuntui olevan tilausta. Monet opiskelijat kiittivät palautteessa mahdollisuudesta osallistua näihin opintoihin. Opiskelijat

kokivat myönteisenä monipuolisen ja kattavan kuvan saamista kehitysyhteistyöstä ja sen mahdollisuuksista. Opintojakson tavoitteet kohtasivat opiskelijoiden odotukset. Opiskelijat kokivat hyväksi eri koulutusohjelmista eri taustoilta tulevien opiskelijoiden tapaamisen. Muutama opiskelija kertoi saaneensa kurssilta vahvistusta ajatuksilleen, että he pyrkivät kohti kehitysyhteistyön työtehtäviä. (Laitinen 2010, 40)

Ensimmäisen toteutuksen aikana opiskelijoille oli tarjolla kaksi opintomatkaa kehitysmaihin. Nämä matkat koettiin erityisen antoisiksi ja nämä matkat tukivat teoriaopetusta. Melkein kaikille osallistujille nämä matkat kehitysmaihin olivat ensimmäinen konkreettinen kokemus kehitysmaista. Opetuksen laadun kannalta nämä matkat ovat ensiarvoisia. Opintomatkojen merkityksestä kertoo se, että suurin osa matkoilla olleista opiskelijoista rohkaistui lähtemään harjoittelijavaihtoon (yli 3 kk) kehitysmaihin.

Opetuksen toteutus FUAS-yhteistyönä oli ensimmäinen konkreettinen yhdessä järjestetty opetuskokonaisuus. Toteutuksen myötä kertyi paljon kokemuksia, joista on hyötyä ammattikorkeakoulujen opetuksellisen yhteistyön kehittämisessä. Kehitysma-opintojen kehittämisen seuraavia tavoitteita ovat TKI-yhteistyön lisääminen kehitysmaatoimijoiden kanssa ja opetuskokonaisuuden kansainvälistäminen.

Lähteet

Blomqvist, E., Korpela, D. ja Sitari, T. 2009. Teemana maailman laajuinen vastuu. Etusivu. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti. Viitattu 26.8.2010
<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2009/2304/globalivastuu.html>

Kehityspoliittinen ohjelma 2007 – Kohti oikeudenmukaista ja kestävästä ihmiskuntapolitiikkaa. 2007. Ulkoasiainministeriö. Helsinki: Erweko Painotuote

Kehitysyhteistyön muodot. 2010. Kehityspoliittika. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 23.8.2010.
<http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=15335&contentlan=1&culture=fi-FI>

Kehitysyhteistyön määrärahat ja niiden käyttö. 2010. Kehityspoliittika. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 23.8.2010.
<http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=15392&contentlan=1&culture=fi-FI>

Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015. 2009. Opetusministeriö. Viitattu 26.8.2010. <http://www.kansainvalistymisstrategia.fi/>

Laitinen, E. 2010. National and International Development Cooperation –opintojakson kehittäminen. Ammatillisen opettajakorkeakoulun lopputyö. 45 s. HAMK

Liikkuvuustilastoja. 2010. Hämeen ammattikorkeakoulu. Intranet. Viitattu 26.8.2010. http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/Henkilostoportaali/kv_toiminta/esitykset/liikkuvuustilastoja

Raportti suomalaisten korkeakoulujen suhteista kehitysmaihin, 2002. CIMO. Syyskuu 2002. Viitattu 26.8.2010. home.cimo.fi/tiedotteet/korkeakoulut_kehitysmaat.doc

Raunio, S. 2006. Nuoret, media ja kehitysmaat. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos, journalistiikka. Plan Suomi Säätiön julkaisusarja 1/06.

Suomen kehityspolitiikka. 2010. Kehityspolitiikka. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 26.8.2010. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15316&contentlan=1&culture=fi-FI>

Suomen kehityspolitiikka Euroopan unionissa 2010. Kehityspolitiikka. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 26.8.2010. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=34645&contentlan=1&culture=fi-FI>

Turja, T. ja Aho, P. 2008. Kehitysyhteistyö 2008. Ulkoasiainministeriö. Taloustutkimus Oy.

YK:n vuosituhattavoitteet. 2010. Kehityspoliittinen viestintä. Ulkoasiainministeriö. Viitattu 23.8.2010. <http://www.vuosituhattavoitteet.fi/>